

שיעורי
הגר"א עוזר שליט"א
בענין:
'נתינה בגט'

– קכ"ח –

נמסר בשבת קודש פרשת
"כי תצא" ה'תשס"ט

השיעור נכתב ע"י הרב יוסף בן ארזה מפיו של הרב עוזר שליט"א

לשומעי השיעור,

בש"ק פרשת "כי תבוא" יוקדם השיעור אי"ה לשעה 5:00 אחה"צ ויהיה בענין: 'שירה בביכורים'.
מנחה ב- 4:40 אחה"צ ולאחר השיעור.

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לכתובת: timnal@zahav.co.il

שיעור הגר"א עוזר שליט"א - קכח. נמסר בש"ק כי תצא ה'תשס"ט (קיצור)

נתינה' בגט

את הגט כיון דחצר מהלכת אינה קונה, ולענין חסרון הקנין מהני מה שלבסוף יגיע הגט לידה, דשפיר יש אפשרות להפריד את 'נתינת הגט' מה'קנין' שקונה האשה את הגט. והכי נמי י"ל בשליח להבאה; הנתינה נתקיימה בנתינת הבעל ליד שלוחה, אלא שעדיין לא זכתה בגט עד שיגיע לידה, שהרי לא עשאתו שליח לקבלה רק להביאנו אצלה. עד כאן דברי הגר"ח והאמר"מ.

והנה כל דבריהם בנויים על ההנחה דבעינן קנין וזכיה בגט ולא סגי בנתינה גרידא. וכבר נודע דבקצוה"ח (ר) כתב דלא בעינן שהאשה תקנה הגט אלא סגי בנתינה בעלמא. והוכחתו מהא דכתבו על איסור"נ כשר (כמבואר בגטין כ.). וכן מהא דמתגרשת בעל כרחיה והלא אין אדם זוכה בדבר בעל כרחו - ומוכח דסגי בנתינת הגט לידה בלא שתזכה בו כלל. ולכאורה לפי דבריו אין מקום לתירוץ הנ"ל.

אמנם היה מקום לדחוק עפ"י משמעות הפוסקים דאף דלא בעינן שהאשה תקנה הגט ותזכה בו בפועל כדהוכיח הקצות, מ"מ בעינן שמעשה הנתינה מצד עצמו ראוי הוא לקנין, וכפי שמורים דברי הרבה ראשונים (עתוס' גטין עז: ד"ה מה; כא: ד"ה יצא. ובראשונים דלהלן), וא"כ שמא י"ל שכשנתן ביד העבד או ביד שליח הבאה של האשה, אמנם נתקיימה ה'נתינה' מיד אבל אכתי ליכא ראיות לקנין הלכך אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה, שאז נשלם התנאי ד'ראוי לקנין'.

אלא שקשה הדבר בסברא: בשלמא אם היינו מצריכים קנין ממש, שפיר יש מקום להפריד בין קיום הנתינה לקיום הקנין, אבל השתא דנקטינן דלא בעי קנין בפועל רק נתינה הראויה לקנין, א"כ הרי אין זה אלא מגדיר לנתינה האמורה בתורה, וא"כ מסתברא דכל דלא נראה לקנין אין כאן נתינה כל עיקר, וא"כ הדרו קושיין לדוכתייהו, כיצד מתקיימת 'נתינה' בשליח הבאה ובעבד הגם שאינה מתגרשת אלא כשהגיע גט לידה.

וביותר, דנראה להוכיח בדעת הרמב"ם וכמה ראשונים דאף 'ראוי לקנין' אין צריך אלא סגי בנתינה בלבד. ואמנם אין כן דעת הפוסקים, דהא רוב הראשונים אין נוקטים כן כאמור, אבל נראה דהכי דעת רש"י רי"ד ורמב"ם ומאירי;

(א) 'ונתן בידה ושלחה מביתו' - ולא שתיטול היא הגט, כדאמרינן טלי גיטך מעל גבי קרקע לא אמר כלום, דליכא 'ונתן' (ע' גטין עח.). הנה ילפינן רפ"ב דקדושין מקרא ד'ושלחה' שהאיש עושה שליח להולכת הגט, והאשה מתגרשת בו כשיגיע לידה מיד השליח. וכן האשה עושה שליח לקבלה, ומתגרשת מיד כשהגיע הגט ליד השליח שהרי ידו כידה. והרמב"ם (פ"ו גירושין) פירש סוג שליח נוסף, 'שליח הבאה' שהאשה עושה שליח להביא לה גטה מיד הבעל, ואינה מתגרשת אלא כשיגיע הגט לידה, שלא כשליח קבלה שידו כידה ובקבלתו נתגרשה כאילו קיבלה היא בידה. ומקורו בפשט המשניות בפ"ו דגטין: הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד (שם סה.), וכיו"ב. ורש"י ותוס' מפרשים ד'הבא' היינו שליח להולכה ממש, שהאשה מבקשתו להתראות עם בעלה כדי שיעשנו הבעל שליח להולכה [ולשיטתם ליכא כלל סוג שלישי של שליח הבאה], אבל הרמב"ם מפרש שהוא שליח שלה ממש אלא שאין ידו כידה לקבל גיטה רק להביאנו אצלה. וכן הסיקו הרמב"ן והרשב"א (גטין סה וע"ש ברמב"ן סג).

והר"ן (שם סג) נטה מדעה זו דמה נפשו, אם נתקיים 'ונתן בידה' בנתינת הבעל לשליח, אמאי אינה מגורשת בקבלתו, ואם לא נתקיים 'ונתן' כיון שאין יד שליח-הבאה כידה, מדוע תהא מגורשת כשיביאנו לה, הלא טלי גיטך מע"ג קרקע הוא שהרי לא נתן לה הבעל ולא שלוחו. וצדד הר"ן להצדיק דברי הרמב"ם דלעולם הוי כשליח לקבלה [ונתקיימה הנתינה מיד בנתינת הבעל לשליח] אלא דהוי כאילו התנתה דלא יהא גט אלא כשיגיע ליד.

והקשו הגר"ח (גטין כא) והאמרי-משה (כ), כיון שנתקיים 'ונתן בידה' בנתינת הבעל לשלוחה, כיצד יכולה להתנות על חלות הגט ולעכבה, הלא מתגרשת היא בעל כרחיה ולא כל כמינה להתנות תנאים. ועוד הקשו מהמבואר ברמב"ם שם דשליח קבלה צריכה למנותו בפני עדים, ואילו שליח הבאה הוי כשליח להולכה דא"צ עדים במינוי. ומזה משמע ששליח להבאה אין ידו כידה וא"כ הדרה קושיא לדוכתה, מדוע אין כאן חסרון דטלי גיטך מע"ג קרקע, מאחר ולא נתקיימה כאן נתינה ע"י הבעל או שלוחו.

(ג) דהנה תנן (בגטין עח.) היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת. ופירש רב "קרוב לה" - בתוך ד' אמות שלה. ורבי יוחנן אמר: קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה, וביכולה לשמרו הוי "קרוב לה". וכבר עמדו הראשונים הלא ד' אמות של אדם אינן קונות ברשות הרבים (כדאמר רב אשי בב"מ ז.). ופירשו התוס' דלרב 'רה"ר' לאו דוקא אלא סיטמא וצדי רה"ר הוא. ועוד עמדו הראשונים הלא ד' אמות אינן קונות אלא מדרבנן וכיצד מגורשת מדאורייתא. [ותליא בנידון אי קנין דרבנן מהני לדאורייתא. ובאבנ"מ (ל סק"ה) תלה הדבר בחקירה אחרת, אם גדר קנין ד"א הוא שהחפץ

(ב) ופירשו הגר"ח והאמר"מ בדרך אחרת, דהנה פסק הרמב"ם (ספ"ה) שאם נתן הבעל גט ביד עבדו שאינו כפות והקנה לה את העבד, קנתה את העבד 'ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה'. ומשמע דמשהגיע לידה מגורשת, והקשה הרשב"א (בגטין כא, הובא במ"מ שם), כיון שלא נתגרשה כשהגט ביד העבד משום דהו"ל חצר מהלכת דאינה קונה (גטין כא), א"כ מה מהני שיגיע הגט לידה והלא העבד אינו כשר להיות שליח להבאת גט לאשה, והו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע - ומוכח שסובר הרמב"ם שאמנם נתקיימה הנתינה מיד, דהא סוף סוף נתן הבעל ביד 'חצרה', אלא דעדיין לא קנתה לה חצרה

אין למדים מגטין לדרכי הקניות. והרי"ד (כתובות שם) כתב כלשון רש"י וכשיטתו בגטין. והתוס' לשיטתיהו אזלי דבעינן בגט נתינה הראויה לקנין, ושפיר ילפינן קנין יד בעלמא מ'ונתן בידה'.

ובזה נראה ליתן טעם בדברי הרי"ד המחודשים בקדושין (ה, הובא באבנ"מ ל סק"י) שהמגרש את האשה ואמרה לו תנהו ע"ג הסלע ואתגרש - מגורשת כאילו נתן בידה, ולא דמי לטלי גיטך מע"ג קרקע דהתם אין שם נתינת בעל, דשלא מדעת האשה נתנו ע"ג קרקע, אבל היכא דאמרה ליה תנהו ע"ג קרקע כאילו נתנו בידה דמי. [ואין כן דעת שאר הראשונים דפירשו דדוקא בקדושין מהני 'תנהו ע"ג סלע' דהוי כערב שמוציא הממון על פיה וכאילו קיבלתו היא]. ואין מובן הלא אין כאן נתינה לידה. ומוכח עכ"פ דס"ל להרי"ד דאין צריך שתזכה בגט ואף אין צריך נתינה הראויה לקנין, וסגי במה שמשמטר לדעתה, דהא סלע זה אינו ראוי לקנין כלל.

ויש להוכיח שכן גם שיטת הרמב"ם דסגי בנתינה גרידא, דמבואר בדבריו (גירושין ה,ג-טו) שבזרק לה לתוך ד' אמות שלה ברה"ר ממש מגורשת מדאורייתא.

וכן יש להוכיח ממה שכתב (ד,ג) שאם כתב הגט על קרן של פרה ומסרה לה מגורשת, וכבר עמד ההפלאה (בכתובות פו) הרי לא קנתה הפרה במסירה אלא במשיכה. ופירש דנהי דלא זכתה בפרה אבל גבי גט כתיב 'ונתן' ודי בכך שהוא בידה ושלטיטה. ועוד באר בזה דברי הרמב"ם (שם ט,ג) שבגירש לאחר ל' והיה הגט ביום השלשים בצדי רה"ר מהני, ואילו בקנינים סובר הרמב"ם בכגון זה דכלתה קנינו.

ועוד יתורץ בזה הרמב"ם לשיטתו דס"ל (שכירות ו,ה) שחצר המושכרת קונה למשכיר ודלא כהראב"ד וש"ר שקונה לשוכר. ותמהו עליו האחרונים (קצוה"ח שיג ובית מאיר קלט) מהמפורש בגטין (עט) שבנתן לתוך חצר ששכורה לה מגורשת - חזינן דלשיטת הרמב"ם סגי בנתינה הגם שאינה ראויה לקנין.

וזו לשון הרמב"ם הל' גרושין (ו,יג): הבעל ששלח גט לאשתו, בא שליח ליתנו לה ולא נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים יהיה גט זה פקדון אצלך וכו' - הרי זו מגורשת בספק'. ותימה מה מהני שהיא אומרת יהא פקדון אצלך, סו"ס לא נתן לה הגט². ופירש הגר"ח שמואלביץ (קדושין ס' כח) עפ"י דברי הרי"ד המחודשים הנ"ל, דמהני נתינת הגט באומרת תנם ע"ג סלע, וה"נ הרי זה נחשב כאילו מקבלת הגט מדין 'ערב'. והרי זה תואם עם שיטתו הנ"ל דאין צריך נתינה הראויה לקנין.

ואם כן, הרי לפי"ז נסתר לכאורה תירוץ הגר"ח והאמר"מ בישוב דברי הרמב"ם גבי שליח הבאה ועבד, דאם אך חשבינן לנתינת הבעל בידם כ'נתינה', בדין הוא שתתגרש מיד דהא לשיטת הרמב"ם לא בעינן כלל קנין ולא ראויות לקנין. ואם לא הוויא נתינה א"כ במה תתגרש כשהגיע הגט לידה הלא הו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע.

המונח בד"א נקנה באופן ישיר, או שהקנו חכמים את הד"א לאדם וממילא הוא קונה בקנין חצר]. והרמב"ן כתב דמשום תקנת עגונות הוא דמהני. ובדעת ריו"ח דאפילו מאה אמות מגורשת משום דמשמרתו, הסכימו הראשונים שם (רמב"ן רא"ש ור"ן) דודאי הוא משום עיגונא, דהיכן מצינו כן בקנינים דעלמא - אלא ודאי משום עיגונא תקנו כן, ומשום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין.

אכן מדברי רש"י כבר דקדק הפנ"י (שם) ש'רשות הרבים' כפשוטו ומגורשת מדאורייתא. ועוד דאפילו לריו"ח הוא מדאורייתא, ואע"ג דבעלמא ליכא קנין ככהאי גוונא, גט שאני דסגי במה שנתנו למקום שהוא תחת שלטיטה דמ"מ קרינן ביה 'ונתן'. ובכך מתפרשים דברי רש"י הסתומים (שם ד"ה ולא לדבר אחר), שפירש הא דאמרין דלגטין דוקא אמרו דמשום קורבה מגורשת, ולא לדבר אחר 'כגון אם זרק לו חוב קרוב לו ואבד, דגט הוא דבעל כרחא קנויה לה הלכך לאלתר הוי גיטא אבל בעלמא לא' - ומאי שייכא הא דבעל כרחא לכך שקנתה בקורבה? אך באור הדבר דמכך שמתגרשת בעל כרחא מוכח שאין צריך 'קנין' אלא סגי בנתינה בעלמא [כהוכחת הקצות], וחדש רש"י שאפילו נתינה הראויה לקנין לא בעינן וסגי כל שמשמרתו דבהכי קרינן 'ונתן בידה'. וכן מפורש ברי"ד שם: 'קנין הגט אינו דומה לשאר הקנין דעלמא, דקנין דעלמא אין אדם יכול להקנות לחבירו בעל כרחו וגט אדם מקנהו לאשתו בע"כ א"כ טעם החצר דרבי ליה רחמנא לא בעבור קנין הוא שהרי היא עצובה בו ואינה חפצה לקנותו וחצרה קונה לה ומתגרשת - אלא טעם הדבר הוא מפני שהוא משמטר לדעתה א"כ בכל מקום שהוא משמטר לדעתה היא מגורשת, משא"כ בשאר קנינים דעלמא'.

ואזיל הרי"ד לשיטתו בב"מ י שכתב שם גם כן דד' אמות מועיל בגט אפילו ברה"ר מן התורה. וכן הוא במאירי בגטין וב"מ שם. והיינו משום דבד' אמות חשבינן לה כבידה ובשלטיטה [מעין סברת בעה"מ (בשבת צו) דמעביר ד' אמות ברה"ר בשבת חייב דהוי כמוציא מרשות היחיד לרה"ר, דכל ד' אמותיו של אדם כרשותו הוא].

וכן מבואר ברש"י כתובות (לא), דפשט דבריו שם (ובכ"מ) נראה דלית ליה קנין 'יד' מדאורייתא, רק אם היתה ידו מוגבהת קונה מדרבנן משום הגבהה. (ע' מגיני שלמה ופנ"י שם, ובקצוה"ח רסח ובתשובת רעק"א תנינא צב], ואף אם מודה רש"י דקונה (ע"ש בדבריו לא: במסקנת הסוגיא. וע' אמרי בינה קנינים ו דב"א ח"א כא. ודיברנו בזה במק"א¹), היינו משום דילפינן משבת דידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה ליהוי מקום חשוב לקנות. והתוס' והראשונים תמהו דמה ענין חשיבות מקום דשבת לקנין, ועוד למאי צריך שום ראייה דקניא ליה ידו, דפשיטא דונתן בידה אמר רחמנא. אך רש"י לשיטתו הנ"ל אינו לומד מגט, דהתם ליתא קנין כלל ואף 'ראוי לקנין' לא בעינן אלא כל שבשלטיטה מיקרי 'ונתן בידה', משא"כ בקנינים. וכ"כ השיטמ"ק שם שלרש"י

² י"ל שנעשה שומר עבודה דידו כיד בעליו, וכמו עושאתו שליח לקבלה.

¹ ע' בשיעור פ.ג.

אכן הגרשש"ק חידש טפי, שא"צ כלל לזכות בנייר בדרכי הקנין הרגילות אלא שנקנה ממילא אגב התוכן. ולפי"ז באר הגרשש"ק דמהני קנין שטר דעלמא בשטר האסור בהנאה [ודלא כקצוה"ח], דאין צורך במעשה הקנאה חיובי על הנייר, דממילא הוא דנעשה הנייר של הלוקח מכח זה שזכה בתוקפו של שטר. ורק אם אומר המוכר 'הנייר שלי' לא קנה, משום שמשייר בקנין ולא השליטו באופן שלם על השטר להיות בבעלותו לראיה. וה"נ בגט, עיקר הקנאתו לאשה הוא במה שהגט בשליטתה והיא יכולה להשתמש בו כראיה על גירושיה, הלכך גם אם הנייר אסור בהנאה או שאינה חפצה בו או שהיא קטנה שאינה יכולה לזכות בו, לא אכפת לו, דאין צריך זכייה בנייר בחיוב אלא דממילא הוא בטל לראיה שבו ובעל השטר נעשה ממילא בעל הנייר.³

ונראה שאף אם בשאר שטרות לא ננקוט כחידוש הגרשש"ק לומר דכל קניינו הוא רק הראיה שבשטר ואין בו הקנאת גוף השטר, אלא נימא דבעינן נמי הקנאת הנייר [כמו שנקט הקצות] מ"מ בגט שפיר דבריו מחוורים, דלא הקפידה תורה אלא על הנתניה כדי להיות הגט בידה ובשליטה, ואילו הקנאת גוף הגט אינה נצרכת, אלא דאם משיירו אצלו נמצא שלא השליטה על הגט.

ויסוד לזה, דהנה הקצות בנה דבריו אהא דאמרין בגמרא (גטין עז) נתן לה גיטה בתוך חצרה מגורשת, הגם דלבעל יש קנין פירות בחצרה וכאילו היא שכורה לו - משום דגיטה וחצרה באים כאחת. [והתוס' פירשו דלולא חידושא דבאין כאחת היה החסרון משום דחצר שאינה ראויה לקנין היא, אבל רש"י לשיטתו לא מצי לפרש כן שהרי ס"ל דלא בעינן ראוי לקנין כנ"ל, על כן פירש באופן אחר, משום דאגיד גביה, כלומר שחסר בשליטה המציאותית של האשה]. וכן נותן גט שחרור לעבד - גיטו וידו באין כאחת. והקשה הקצות הלא חלות הגט מסובבת מקבלת הגט וא"כ כיצד יכול לחול הגט כל עוד לא קנתה מקודם את החצר, אטו המוכר קרקע לחברו וכתב לו שטר ונתן השטר בתוך אותה קרקע, תהא הקרקע מכורה - ודאי לא יתכן, שהרי זכיית הקרקע תלויה בקבלת השטר וכל עוד לא חל קנין הקרקע לא קיבל הקונה את השטר וכיצד יחול הקנין.

[והגר"ח"ע (אחיעזר ח"א כח) והחזו"א (אה"ע עג,טו) קמו בקונטרס בעניני עבדים סק"י] תירצו דשאני בגט שבעצם יש לאשה קנין בחצר וכן לעבד בידו, אלא דרשות הבעל והאדון מונעים, נמצא דלא בעינן אלא סילוק המונע, וכלפי זה נתחדשה הסברה דבאין כאחת, דכיון שע"י שיחול הגט יסתלק המונע, חידשה תורה שרואים את סילוק המונע כבא כאחת עם חלות הגט, משא"כ בקנין קרקע שאין לקונה כלום עם הקרקע, אי אפשר שנתנית השטר בקרקע המוכר תפעל קנין לקונה. אבל יפה הוכיח האבנ"מ (קלט סקי"ג) מדברי הרמב"ן (ביבמות מו) בגוי הקנוי לישראל קנין-הגוף ממוני בלא קנין איסור, דלא

(ד והנה לגוף יסוד הקצוה"ח דסגי בנתניה בלא הקנאה, כבר עמד הגרשש"ק (גטין ס"ה) מהרי זה גיטך והנייר שלי דאינה מגורשת (גטין כ:)) ופרש"י משום שלא נתן לה כלום דנמצאו האותיות פורחות באויר. הרי משמע דבעינן הקנאה ממש ולא סגי בנתניה. ואין לומר דשאני היכא שמצדו מעכב את שליטתה בגט הלכך לא חשיב נתניה, שלא כאיסוה"נ או מגרש בע"כ שמצד הבעל יש כאן נתניה גמורה אלא שהיא אינה קונה מסיבה חיצונית או מפני שאינה רוצה - דהתינח היכא דמגרש גדולה אבל קטנה הלא אין לה זכיה כלל [לשיטת הראשונים דדעת אחרת מקנה ל"מ להקנות לקטן מדאוריתא], וא"כ מה חילוק יש בין אומר בפירוש הנייר שלי למגרש את הקטנה שהנייר שלו מדינא. וכיו"ב הקשו אחרונים מהמגרש את החרשת (ביבמות קיב) דאין לה זכייה אף לא בדעת-אחרת-מקנה (חלקת יואב אה"ע יג וקה"י גטין).

ובישוב זאת י"ל בשני אופנים; דרך אחת כמוש"כ האור-שמח (גירושין ג,טו) עפ"י הירושלמי (פ"ו דגטין) גבי עשיית שליח לקבל דבר שאינו שלו, 'תמן (- בגט) התורה זיכתה אותה בגיטה'. פירוש דשאני גט שהתורה זיכתה את הגט בעל כרחיה, כלומר דזכיית הגט לאשה אינה שייכת לדיני זכיה דעלמא, ואף בעל כרחיה ואיסוה"נ וכן קטנה וחרשת קונות הגט מדין התורה.

ובאמרי בינה (קנינים ז) הביא לשון רש"י בעירובין צב דאשה לא בעי למקני גיטא. אכן בדק"ס שם מבואר דט"ס הוא ברש"י שלפנינו, וצ"ל 'בעיא למקני גיטא' ובהכי מובנים שם דבריו, יעו"ש.

נמצא לדרך זו שסוף דבר אין האשה מתגרשת אא"כ זכתה בגט, אלא שמצד הבעל מספיקה נתניה [ולכמה ראשונים אף נתניה שאינה ראויה לקנין בעלמא כנ"ל], והתורה היא זו שמזכה.

(ה) דרך נוספת כתב הגרשש"ק, על פי מה שייסד שם בענין מכירת שטרות דעלמא, שמהות מכירתם אינה מכירת הנייר אלא מכירת התוכן, כלומר בכך שמעביר המוכר את השטר להיות ביד הקונה ולהשתמש בו בהוציאו אותו כראיה, זהו המהוה את חלות קנין השטר, ואילו קניית הנייר כחפץ נטפלת ונסבבת ממילא לקנין השטר, דהנייר בטל לראיה שבו. ע"ש שהוכיח כן מדברי הריטב"א בענין 'צאי וקבלי קידושייך' דמהני בקטנה הגם שאין לה יד לזכות בקידושיה, מ"מ בקידושי שטר מהני ויישב זה כמה דברים.

ודברי הגרשש"ק הם חידוש גדול, דאמנם כן מוכח מכמה מקומות דקנין שטרות מתייחס גם על התוכן וכח השטר, כדמוכח מהא דפליגי רבי ורבנן (ב"ב עז) אם אותיות נקנות במסירה או בכתיבה ומסירה, ולא סגי בהגבהה כשאר מטלטלין - הרי דאין כאן גידון של הקנאת חפץ אלא הקנאת 'אותיות' - כלומר הקנאת תוכנו ותוקפו של 'שטר', ולזה לא סגי בהגבהה בעלמא אלא צריך מעשה קנין דכתיבה ומסירה. וכמו כן כתבו ראשונים (עתוס' ב"ב קנב; ר"ן גטין יג.) דקנין מעמד שלשתן לא מהני במכירת שטרות, משום דקנין שטר אינה כהקנאת נייר בעלמא אלא יש בה ענין נוסף של מסירת כח השטר ותוכנו.

³ ומדוקדק הדבר בלשון הכתוב 'ונתן בידה' ולא 'לידה' (ועמד בזה המש"ח שם), לומר דצביון המעשה הוא נתנית ספר כריתות המהוה לה כשטר על גירושיה, שהיא יכולה להוציאו מתחת ידה מעתה להוכיח על גירושיה. עפ"י בית ישי סה. יעו"ש בכללות הענין שחידש ששני דינים הם בגט, ה'גט שבגט' והשטר שבגט'.

הוא שנותנו לה. ובכך התגלה סוד הענין, דס"ל להרמב"ם ששני דיני 'ונתן' הם; דין אחד הוא להצריך נתינה מצד הבעל [וזהו העיקר השביעי]. אלא שלזה סגי בגדרי נתינה של שטרות דעלמא, ובודאי אם אמר המקנה לקונה שיטול השטר מעל גבי קרקע - חשיבא נתינה מעלייתא, שהרי סו"ס הוא המקנה ומאפשר לו בכך לקנות השטר. אלא שבגירושין ישנו דין נוסף שהקפידה תורה שלא תקח הגט מעצמה [והיינו העיקר העשירי], שאם לקחה מע"ג קרקע אין כאן העדר נתינה מצד הבעל אלא פסול חיובי.

ויש לבאר ענין זה, שהגירושין צריכים להיות מעשה שילוח כדכתיב 'ושלחה מביתו'. וכל שהאשה נוטלת הגט חסר במעשה שילוח. דוגמת מה דאמרינן בקדושין דנתן הוא ואמרה היא לא מהני משום דכתיב 'כי יקח', הגם דבקנינים בעלמא ודאי אין בזה חסרון אם המקנה אמר - אלא שהקפידה תורה על 'מעשה קיחה' של הבעל, ואמירה דידה פוגע בצביון מעשה קיחה שלו. ובאופן מקביל בגירושין, צריך שיהא 'מעשה שילוח' של הבעל.

ואתי שפיר בזה הרמב"ם לשיטתו במה שכתב (א"ט) שאם נתן לה הגט בתורת שטר חוב או שנתנו בידה והיא ישנה, וניעורה והרי הוא בידה - אינו גט [ואם אמר לה אח"כ הרי הוא גיטך - הרי זה גט]. ופירש הטעם משום שנאמר 'ספר כריתת ונתן בידה' - שיתן אותו בתורת ספר כריתות [דלא כהראשונים שפירשו בישנה משום שאינו משתמר]. והרמב"ן (בגטין עח) הביא מהספרי דרשה אחרת, מדכתיב 'ושלחה' וישנה אינה בת שילוח. הרי משמע דבגירושין בעינן מעשה שילוח, הלכך כשנותנו כשהיא ישנה אינו מעשה שילוח. [ומשום כך ס"ל להרמב"ם שאפילו אמר לעדים שמגרשה לא מהני, כמדויק בלשונו שם (ט-י), ודלא כהעונג-יו"ט (קסג) ואבי עזרי (שם) - דכיון שישנה הרי חסר במעשה שילוח].

(ז) ובזה נתיישבו דברי הרמב"ם הראשונים, בנתן ליד עבדה שאינו כפות, דכל עוד הגט ביד העבד אמנם אינה מגורשת כיון דחצר מהלכת אינה קונה [ורש"י פירש שאינה משתמרת] וא"כ עדיין חסר בעיקר הנתינה שמצד הבעל (העיקר השביעי), אולם מצד הדין המסויים שבגט שצריך מעשה שילוח של הבעל 'ולא שתקח מעצמה' (העיקר העשירי), מצד זה אין חסרון, שהרי סו"ס העבד הוא 'חצרה' [רק חצר שאינה קונה משום דמהלכת] והבעל הוא זה שנתן בתוך 'חצרה', ושפיר יש כאן מעשה שילוח מצד הבעל ומעתה אין אני קורא בו 'שתקח את עצמה', הלכך מהני הנתינה הראשונה לסלק חסרון זה, וכשיגיע הגט לידה הרי נתקיימה נתינת הבעל במלואה, הנתינה שבכל התורה דעתה הגיע הגט לרשות האשה להיות בשליטתה.

וכן בשליח הבאה, כשנתן לו הבעל לא נתקיימה עדיין הנתינה שמצד הבעל שהרי עדיין לא הגיע לידה ושליח זה אין ידו כידה לקבלת הגט, אבל מ"מ סולק הפסול ה'חיובי' שהאשה לוקחת מעצמה, שהרי הבעל הוא שנתן ליד שלוחה.

מהני הקנאתו לעצמו ע"י נתינת השטר בידו, דכיון דאין זה גט שחרור הנלמד מגט אשה, אין דנים בו 'באין כאחד' - הגם שהוא רק הסרת המונע, דרשות האדם על עצמו אלא דרשות הישראל רביע עליה. א"כ חזינן דדין מסוים הוא בגט ובשטר שחרור דעבד שחידשה תורה דבאין כאחת אבל לא בעלמא, גם במקום דלא בעינן אלא הסרת מונע].

ועל זה תירץ הקצות דגט ושטר שחרור שאני דלא בעינן הקנאת השטר אלא נתינה גרידא, הלכך שפיר מצינן למימר שהנתינה באה כאחת עם חלות הגט, משא"כ בקניני ממון [בין בקרקע בין בגוי הקנוי קנין-ממון לישראל] דבעינן לקנות ולזכות בשטר, אי אפשר לזכות בו כל שלא ניתן במקום שהוא שלו קודם חלות הקנין.

אך עדיין יש לבאר תירוץ - כמו שעמד הגרא"ו (בקוב"ש קדושין קלח) - סוף סוף גם 'נתינה' לא נתקיימה כאן, שהרי לא הניח את הגט בשליטתה אלא בחצר ידיה, ורק ע"י חלות הגירושין חוזרת החצר להיות שלה, א"כ מאי ארווחא במה דאמרינן דסגי ב'נתינה' וא"צ 'זכיה' סו"ס חלות הגט תלוי בנתינה והנתינה תלוי בחלות הגט וא"א למסובב לחול בלא שתוקדם סיבתו.

אך באור הדבר הוא דגדר 'ונתן בידה' עניינו מעשה מצד הבעל שמשליט הגט בידה, ואין הדבר תלוי בתוצאה וחלות אלא כל שנותן גט בידה כדי שתהא שולטת בו כדרך שאדם שולט בשטרותיו - זהו מעשה הגירושין, וכיון שעם קבלת הגט תהא מגורשת הרי כשנותן הגט בחצרה יש כאן מעשה 'השלטה'. וזהו יסוד הדין 'באין כאחת' האמור בגט ובשטר שחרור.

ועל כל פנים, עדיין אין בכל זה להעלות ארוכה לקיים תירוץ הגר"ח והאמר"מ, שהרי נמצא לפי האמור שמצד הבעל עכ"פ אין צריך אלא נתינה גרידא, וגם אם צריך שהאשה תקנה הגט, ע"י התורה נעשה הדבר, אבל מצד הבעל סגי בנתינה, וא"כ אין מקום לומר שיתקיים 'ונתן' ואעפ"כ אינה מגורשת.

(ו) וכדי לתרץ דברי הרמב"ם יש להקדים דבריו בריש הלכות גירושין, שם מונה והולך עשרה דברים שהם עיקר הגירושין מן התורה. והנה העיקר השביעי הוא "ושינתנה לה". והעיקר העשירי: "ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה". ואין מובן כפילות הדברים, הלא לכאורה שנים אלו חד המה.

והנה הגרשש"ק (גטין ד) זייק לשון הרמב"ם (בא) 'לא נאמר בתורה 'וכתב' אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב. 'ונתן' - שלא תקח מעצמה'. ומשמע שעיקר המכוון ב'ונתן' הוא שלא תקח מעצמה. וחיידש הגרשש"ק ש'טלי גיטך מע"ג קרקע' הפסול הוא אינו מצד העדר נתינה מהבעל אלא פסול 'חיובי' כיון שהאשה לקחה. ונראה דדברים אלו מחודשים, דהא פשטיה דקרא 'ונתן' משמע דבעינן נתינה מהבעל באופן חיובי

אך הענין מתבאר על פי לשון זו בדברי הרמב"ם במקום אחר, שכתב (א"ב) בבאור פסול טלי גיטך מע"ג קרקע: 'שנאמר ונתן בידה - לא שתקח היא מעצמה'. וכתב זאת שם לפרש העיקר העשירי הנ"ל, שיהיה הבעל או שלוחו